

Előszó

Egy fiatalosan lendületes tudományos kutatócsoport kitűnő tanulmánykötetét tartja kezében az Olvasó, amely korunk egyik legvitatottabb „demokrácia kritériumáról”, „kráciájáról”, a modern médiavilágról szól. A tizenhárom szerző tollából született tizenhat, tartalmában és terjedelmében is veretes írás remek összképet ad a médiajogi gondolkodás és a médiajog állapotáról, euroatlanti összefüggésekbe helyezve a hazai jogot, a jogalkotást és a jogalkalmazást.

A kötet komplex megközelítése igazolja a médiajog és a médiatudomány önálló létét, amit ma már csak több jogág és tudományág nézőpontjából (például alkotmányjog-tudomány, politikatudomány, közigazgatás-tudomány, szociológia) együttesen lehet művelni.

A kötetben mindenekelőtt az a szimpatikus, hogy szinte valamennyi írása kiegyensúlyozottságra, a lehető legjobb modell megtalálására, a „legjobb gyakorlat” bemutatására törekszik.

A könyv címéből is következő központi gondolata a médiaszabadság és a szabályozás, vagyis a szabadság és a rend örök kérdésének megoldása, a határok bemérése. A könyv szabadságpárti, érti és értelmezi a szólás- és sajtószabadság (a kommunikációs alapjogok, a véleménynyilvánítás szabadsága) mint alapjog lényeges tartalmát.

A médiajogász, a médiajogtudós kiindulópontja nem lehet más, mint annak elfogadása, hogy a szólásszabadság, a szabad véleménynyilvánítás, a demokratikus közvélemény, a médiapluralizmus elengedhetetlen feltételei az alkotmányos demokráciáknak. A sokat idézett alkotmánybírósi alaphatározat [30/1992. (V. 26.) AB határozat] szerint: „Az eszmék, nézetek szabad kifejtése, a mérgoly népszerűtlen vagy sajtós elképzelések szabad megnyilvánulása a fejlődni képes és valóban eleven társadalom létezésének alapfeltétele.”

A liberális credo felidézése mellett jól tudjuk – és a könyv is ezzel birkózik –, hogy a szólás- és sajtószabadság sem korlátlan és korlátozhatatlan alapjog, még ha az csak különösen indokolt esetben lehetséges is. Hol vagyunk már attól a Deák Ferencnek tulajdonított egymondatos, ideális sajtótörvénytől, miszerint „hazudni nem szabad”? Ez már a cenzúrát eltörlő 1848-as sajtótörvényre sem volt igaz, és azóta sokat változott a világ, a sajtó- és médiajog hatalmas jogággá nőtte ki magát.

A *ius* és a *non ius* mentén sokszor bizonytalan határait a kötet körvonalazni próbálja. Jól tudjuk, minden szabályozás egyben korlátozást is jelent, amelynek megvannak az alkotmányos jogállami mércéi.

A kötet amellett, hogy érzékeny az alapjogok lényeges tartalmát illetően, intézménypárti (nem rendpárti!) is, igazolja a médiajogi intézmények, a hatóságok létrehozatalának szükségességét. A politikai és gazdasági érdekekkel átszótt mediokráciával szemben mint polgárok, valóban sok szempontból kiszolgáltatottak vagyunk. Erre a tényre mint önálló és humanizálandó hatalmi tényezőre, már jó időben (1947) figyelmeztetett bennünket a szabadságszerető ember, Bibó István. Az állam itt tehát nem ösellenség, hanem demokrácia- és alapjogvédelmi kötelezettségét teljesíti, reményeink szerint értünk és velünk van.

A fő dilemma mellett a könyv színes és széles körű képet nyújt a médiavilág, a politikai nyilvánosság számos izgalmas és érdekes területéről. Kritikai értékelő hangnemben olvashatunk többet között a közéleti szereplők becsületvédelméről, a kereskedelmi és politikai reklámokról, a hitbéli meggyőződés nyilvánosságon belüli védelméről, a médiahatóságok jogállásáról és szankcióinak erejéről, az audiovizuális mediaszabályozás rejtelseiről, az újságírói források védelméről – és az étlap korántsem teljes.

A kötet kiegyensúlyozottsága mellett még egy dolgot emelnék ki: értékelvűségét, amely több tanulmány központi témája is.

Mindezek alapján jó szívvel ajánlom az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoport fajsúlyos, gondolatgazdag és értékes kötetét a Tisztelt Olvasóknak!

Budapest, 2014. július 6.

KUKORELLI ISTVÁN
egyetemi tanár

Bevezető

A Médiatudományi Kutatócsoport 2012 júliusában jött létre a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság együttműködése nyomán. Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontja keretében felálló csoport azt tűzte ki célul, hogy a szólásszabadság mindig izgalmas, a hazai médiaszabályozás közelmúltbeli változásait követően pedig Magyarországon különösen is aktuális szakmai vitáihoz a médiatudomány egyes kérdéseinek részletes elemzésével járul hozzá. A csoport tagjai több tudományterület és tudományág kutatói, akik változatos kutatási témáikban különféle megközelítéssel nyúlnak a tárgyhoz.

A kutatócsoport 2013-ban kezdte meg „Az európai médiajogi gondolkodás alapjai, különös tekintettel a szólásszabadság egyes kérdéseire” című kutatási programját. A kutatási program több, elkülönülő jogterületen zajló kutatást fog össze. Ez a sokszínű megközelítés annak szemléltetéséhez próbál közelebb jutni, hogy miben állnak az európai médiajogi gondolkodás alapjai, a felmerülő kérdésekkel kapcsolatban milyen megoldási modellek azonosíthatók, mi az európai szabályozások valamennyi országban azonosítható „közös minimuma”, illetve létezik-e „legjobb gyakorlat” ezekben a kérdésekben, és ha igen, mi tekinthető annak. Az európai megközelítések azonosításán túl fontos az Egyesült Államok, illetve esetleg más, európai nézőpontból is releváns jogrendszerek (pl. Kanada, Ausztrália stb.), valamint a különböző jogrendszerek egymásra hatásának vizsgálata is.

A kutatási programba magyar kutatók mellett külföldi résztvevők is bekapcsolódtak. A program eredményeit a kutatócsoport külön kiadványokban publikálja, ezek közül az első a jelen kötet (ezzel párhuzamosan egy angol nyelvű tanulmánykötet is megjelenik, amely elsősorban a kutatásban részt vevő külföldi szerzők írásait gyűjti egybe).

Jelen kötet nemcsak terjedelmét tekintve vaskos, hanem tematikájában is szerteágazó, számos eltérő kérdést igyekszik körüljárni. A szerkesztők szándéka az volt, hogy a tanulmányok e gyűjteménye ezzel a sokféleséggel járuljon hozzá közös európai vitáinkhoz, amelyeket a médiaszabályozás és a szólásszabadság kérdéseiről folytatunk. A tanulmányok egy-egy probléma pillanatképét rögzítik, amely talán néhány év múlva, a szabályozás és a gyakorlat folyamatos formálódása

miatt már nem lesz egészen éles, de a cikkekben szereplő fontos elméleti alapvetések és mélyreható elemzések meggyőződésünk szerint hosszabb távon is forrássá teszik azokat.

A szólásszabadság és a médiaszabályozás vitái feltehetően még hosszú ideig lezáratlanul maradnak. Akad köztük olyan, ami nem is zárható le, sőt olyan is, amivel sokat vesztenénk, ha egyszer s mindenkorra magunk mögött tudnánk. Mindezek figyelembevételével ajánljuk olvasásra és bocsátjuk szakmai diskurzusra a kötet tanulmányait.

Budapest, 2014. június

A szerkesztők